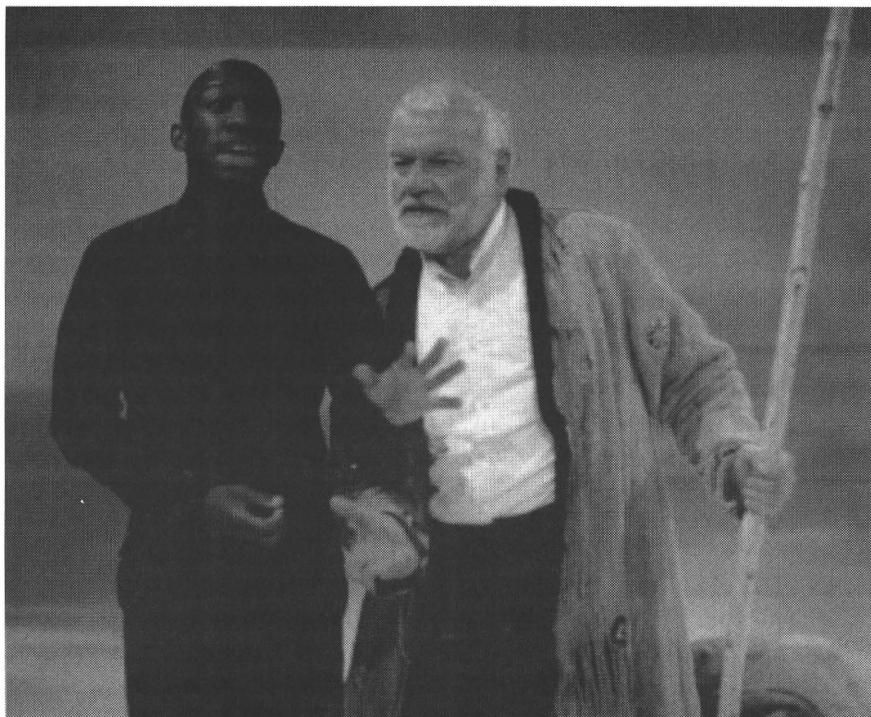

TERZIJDE

EEN EILAND VOL KLANKEN: *THE TEMPEST* DOOR DE ROYAL SHAKESPEARE COMPANY

Shakespeares *The Tempest* is een stuk dat altijd een heel bijzondere plaats heeft ingenomen in het oeuvre van de Bard. Afgezien van Shakespeares medewerking aan *Henry VIII* en *The Two Noble Kinsmen* is het zijn laatste stuk, waardoor commentatoren gemakkelijk geneigd waren de figuur van Prospero te identificeren met de auteur zelf. Prospero is een magiër die het hele stuk domineert en 'registreert' en aan het slot aan zijn magische krachten verzaakt om terug naar zijn hertogdom Milaan te gaan. De parallel met Shakespeare die zich na een succesvolle carrière als kunstenaar terugtrekt in zijn geboortestad Stratford-upon-Avon, ligt voor de hand. *The Tempest* is ook het enige stuk waarvoor Shakespeare zich niet op bestaande bronnen baseerde. Wel maakte hij gebruik van bepaalde teksten zoals de fameuze "Bermuda pamphlets" - rapporten over een schipbreuk van kolonisten -, maar voor het verhaal zelf schijnt er geen directe bron voorhanden te zijn. Ook al uitzonderlijk is het feit dat Shakespeare hier de klassieke eenheden van tijd en plaats respecteerde. Een en ander wijst erop dat de auteur heel bewust een aparte microcosmos wou creëren die het gepaste kader vormde om een aantal voor de mens essentiële thema's - de verhouding tussen mens, beschaving en natuur, liefde en vruchtbaarheid, conflict en verzoening - te ontwikkelen.

Zoals in de andere 'romances' - de late stukken geschreven voor het Blackfriars' Theatre - maakt Shakespeare gebruik van spectaculaire en bovennatuurlijke elementen. Maar *The Tempest* spant in dat opzicht de kroon. Het stuk begint met een storm waarin een schip vergaat, bevat een maskerspel en andere staaltjes van Prospero's toverkunst. Tegelijkertijd is het een hoogst poëtisch drama dat, zoals Coleridge stelde, volledig tot de verbeelding spreekt. De enige echte spanning moet vanuit het innerlijke komen, vanuit de ontroerde en meevoelende verbeelding, aldus de Engelse romantische dichter. Deze combinatie van theateraal vertoon en verinnerlijking is kenmerkend voor *The Tempest* en vormt een bijzondere uitdaging voor wie het stuk op de planken brengt. Men kan kiezen voor een uiterst sobere encensering en trachten vooral via de poëtische tekst de wondere verbeeldingswereld van *The Tempest* op te roepen. Het stuk bevat echter zoveel theaterale en spectaculaire elementen dat dit een zeer veeleisende optie is. De meer voor de hand liggende keuze bestaat erin dat men volop gebruik maakt van het 'theater' om de magische sfeer in het leven te roepen.

The Tempest door de Royal Shakespeare Company:
 Gilz Terera (Ariel) en Philip Voss (Prospero)

De productie van de Royal Shakespeare Company, geregisseerd door James Macdonald, die in Brussel bij het Théâtre National gepresenteerd werd, zat een beetje tussen de twee benaderingen in. De setting zowel als het acteerwerk waren vrij sober. De magische of spectaculaire elementen werden gedeeltelijk door op een scherm geprojecteerde videobeelden weergegeven.

Een beperkt centraal speelvlak werd bepaald door een hol gebogen plaat waarop de schipbreukelingen als het ware vanuit de zee konden aanspoelen. Daarboven was er een platform vanwaar Prospero het gebeuren kon gadeslaan en waarop ook Juno verscheen in het maskerspel. De gebogen plaat ging over in een scherm waarop de zee en later ook andere videobeelden geprojecteerd werden. Dit was een handige en sobere manier om “insubstantial pageant[s]” op het toneel op te roepen. Er ging echter weinig magische kracht van uit. Deze *Tempest* was in het algemeen trouwens weinig miraculeus.

Het projectiescherm bood wel de mogelijkheid om het beeld van de zee prominent aanwezig te stellen. *The Tempest* begint immers met een storm en eindigt met de hoop op een kalme zee en gunstige wind. De zee - alom aanwezig in het stuk - representeert de mysterieuze en bovennatuurlijke krachten. Alle personages of hun situatie worden ook ingrijpend door haar beïnvloed. Het bijna continu aanwezige beeld was dan ook zeer functioneel als 'backdrop' en liet een vloeiend verloop van de actie toe.

De kostumering was een mix van hedendaags ogende en historiserende, maritieme pakken, die ertoe bijdroeg het verhaal buiten de tijd te plaatsen. Dat was allicht ook de bedoeling van de casting die geen rekening hield met de huidskleur van de acteurs: Ariel, maar ook Miranda was zwart in deze productie, zodat dit geen aanleiding kon geven tot 'kolonialistische' interpretaties. Het belangrijkste interpretatieve accent was mijns inziens te vinden in de rol van Caliban, gespeeld door Zubin Varla. Deze Caliban was geen monster, wildeman of vis, maar een vrij normaal mens. Wel ging hij gebogen en zag er verwaarloosd uit: meer een slachtoffer van de manier waarop hij be- of mishandeld werd dan een dierlijk wezen. Ook Ariel (Gilz Terera) was een zeer menselijke figuur.

Overigens waren de vertolkingen weinig persoonlijk gekleurd. Philip Voss was een koele Prospero, van wie het moeilijk uit te maken viel of de verzoening met zijn vijanden waarachtig was of gespeeld. Ook zijn emotionele relatie met Ariel bleef onduidelijk.

Muziek en geluid zijn essentieel in dit stuk. Caliban zelf zegt immers dat "The isle is full of noises, / Sounds and sweet airs". Wat het decor aan magie miste, werd gedeeltelijk ingevuld door de fascinerende, zoemend-gestileerde melodieën van Prospero's geesten.

Jozef DE VOS

The Tempest door de Royal Shakespeare Company. Regie: James Macdonald; decor en video: Jeremy Herbert; kostums: Kandis Cook; muziek: Orlando Gough. Première: The Pit Theatre, London, 20 oktober 2000. Voorstellingen in het Théâtre National, Brussel, 2-5 mei 2001.